

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

3-4/2008

Правові аспекти підготовки виробництва до заміни технології та виробів

Ошипок І.М., канд. тех. наук, доцент, **Кравців Р.Й.**, д-р біол. наук, академік УААН, професор, **Ярошевич В.І.**, аспірант, **Паска М.З.**, канд. вет. наук, доцент, **Стоцько З.О.**, асистент ЛНУ ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

У статті розглянуті питання переходу виробництва на освоєння нових видів продукції на основі розроблених патентів та вимог щодо стандартизації готових виробів.

Ключові слова: винахід, наука, дослідження, патент, стандартизація, виробництво, технологія.

Під технічною підготовкою виробництва розуміють сукупність процесів наукового, технічного й організаційно-економічного характеру, які направлені на розробку і освоєння нових видів продукції та здійснюються від початку наукових досліджень до введення машин і виробів в експлуатацію, визначають технічний рівень, якість і ефективність нової продукції як на виробництві (підприємстві), так і в споживача. В законодавчих актах про підприємство вказано, що його діяльність спрямовується на випуск продукції високої якості, конкурентноздатної на світовому ринку, зі своєчасним її оновленням і найбільш повним задоволенням потреб споживачів.

Планомірне і своєчасне оновлення повинно стати постійно діючим фактором на сучасному етапі створення якісних товарів та виробів. Цьому повинні сприяти нові відкриття і винаходи, що дають змогу тісно взаємодіяти процесу наукових досліджень з технологічною підготовкою виробництва.

Законом України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” (далі – Закон) визначено терміни, що вживаються при розгляді питання стосовно прав охорони винаходів.

Винахідник – фізична особа, результат творчої праці якої визнано винаходом (корисною моделлю).

Винахід – технологічне (технічне) вирішення, що відповідає умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню і промисловій придатності).

Патент (патент на винахід, деклараційний патент на винахід, деклараційний патент на корисну модель, патент (деклараційний патент) на секретний винахід, деклараційний патент на секретну корисну модель) – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель).

Патент на винахід – різновид патенту, що видається за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід.

Деклараційний патент на винахід – різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи та експертизи на локальну новизну заявки на винахід.

Деклараційний патент на корисну модель – різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи заявки на корисну модель.

Право на одержання патенту має винахідник, якщо інше не передбачено Законом України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”.

Винахідники, які спільно створили винахід (корисну модель), мають однакові права на одержання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними.

У разі перегляду умов угоди щодо складу винахідників Установа за спільним клопотанням осіб, зазначених у заявці як винахідники, а також осіб, що є винахідниками, але не зазначені у заявці як винахідники, вносить зміни до відповідних документів у порядку, що встановлюється Установою.

Не визнаються винахідниками фізичні особи, які не внесли особистого творчого внеску у створення винаходу (корисної моделі), а надали винахіднику (винахідникам) тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при його створенні і (або) оформленні заявки.

Винахіднику належить право авторства, яке є невід’ємним особистим правом і охороняється безстроково. Винахідник має право на присвоєння свого імені створеному ним винаходу (корисній моделі).

Право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) має роботодавець винахідника.

Винахідник подає роботодавцю письмове повідомлення про створений ним службовий винахід (корисну модель) з описом, що розкриває суть винаходу (корисної моделі) достатньо ясно і повно.

Роботодавець повинен протягом чотирьох місяців від дати одержання від винахідника повідомлення подати до Установи заявку на одержання патенту чи передати право на його одержання іншій особі, прийняти рішення про збереження службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації. У цей же строк роботодавець повинен укласти з винахідником письмовий договір щодо розміру та умов виплати йому (його правонаступнику) винагороди відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі) і (або) іншої вигоди, яка може бути одержана роботодавцем.

Якщо роботодавець не виконає зазначених у частині третій цієї статті вимог у встановлений строк, то право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) переходить до винахідника або його правонаступника. У цьому випадку за роботодавцем залишається переважне право на придбання ліцензії.

Строк збереження роботодавцем чи його правонаступником службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації у разі його невикористання не повинен перевищувати чотирьох років. У протилежному випадку право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) переходить до винахідника чи його правонаступника.

Спори щодо умов одержання винахідником службового винаходу (корисної моделі) винагороди та її розміру вирішуються у судовому порядку.

Правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності.

Об'єктом винаходу може бути:

- продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварин тощо);
- спосіб;
- застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням.

Об'єктом корисної моделі може бути конструктивне виконання пристрою.

Згідно з вищезгаданим законом не можуть одержати правову охорону:

- відкриття, наукові теорії та математичні методи;
- методи організації та управління господарством;
- плани, умовні позначення, розклади, правила;
- методи виконання розумових операцій;
- комп'ютерні програми;
- результати художнього конструювання;
- топографії інтегральних мікросхем;
- сорти рослин і породи тварин тощо.

Пріоритет, авторство і право власності на винахід засвідчуються патентом (деклараційним патентом). Пріоритет, авторство і право власності на корисну модель засвідчуються деклараційним патентом. Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до Установи. Строк дії деклараційного патенту на винахід становить 6 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше, ніж на 5 років.

Порядок подання клопотання та продовження строку дії патенту у цьому випадку визначається Установою.

Строк дії деклараційного патенту на корисну модель становить 10 років від дати подання заявки до Установи. Дія патенту припиняється достроково за умов, викладених у статті 32 даного Закону.

Обсяг правової охорони, що надається, визначається формулою винаходу (корисної моделі). Тлумачення формули повинно здійснюватися в межах опису винаходу (корисної моделі) та відповідних креслень.

Дія патенту (деклараційного патенту), виданого на спосіб одержання продукту, поширюється і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом.

Винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним.

Корисна модель відповідає умовам патентоздатності, якщо вона є новою і промислово придатною.

Винахід (корисна модель) визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Об'єкти, що є частиною рівня техніки, для визначення новизни винаходу повинні враховуватися лише окремо.

Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Рівень техніки включає також зміст будь-якої заявки на видачу в Україні патенту (у тому числі міжнародної заявки, в якій зазначена Україна) у тій редакції, в якій цю заявку було подано спочатку, за умови, що дата її подання (а якщо заявлено пріоритет, то дата пріоритету) передреє тій даті, яка зазначена у частині четвертій цієї статті, і що вона була опублікована на цю дату чи після цієї дати.

На визнання винаходу (корисної моделі) патентоздатним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. При цьому обов'язок доведення обставин розкриття інформації покладається на особу, заінтересовану у застосуванні цієї частини.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не впливає явно із рівня техніки.

Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

Опубліковані згідно з частиною дванадцятою статті 16 даного Закону відомості про заявку на патент, на винахід надають заявнику тимчасову правову охорону в обсязі формули винаходу, з урахуванням якої вони опубліковані.

Заявник має право на одержання компенсації за завдані йому після публікації відомостей про заявку збитки від особи, яка дійсно знала чи одержала письмове повідомлення українською мовою з зазначенням номера заявки про те, що відомості про заявку на винахід, який нею використовується без дозволу заявника, опубліковані. Зазначена компенсація може бути одержана заявником тільки після одержання ним патенту.

Дія тимчасової правової охорони припиняється від дати публікації в офіційному бюлетені відомостей про видачу патенту на винахід чи повідомлення про припинення діловодства щодо заявки.

Будь-яке посягання на права власника патенту, передбачені статтею 28 цього Закону, вважається порушенням прав власника патенту, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України.

Власник патенту може вимагати:

- припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення його права, і відновлення становища, що існувало до порушення права;
- стягнення завданих збитків, включаючи недержані доходи;
- відшкодування моральної шкоди;
- вжиття інших передбачених законодавчими актами заходів, пов'язаних із захистом прав власника патенту.

Вимагати поновлення порушених прав власника патенту може також особа, яка має право на використання винаходу (корисної моделі) за ліцензійним договором, якщо інше не передбачено цим договором.

Важливу роль у харчовій промисловості відіграє стандартизація продуктів і виробів. Метою стандартизації є встановлення положення, що забезпечує відповідність об'єкта стандартизації своїй призначеності та безпечність його щодо життя чи здоров'я людей й охорони навколишнього природного середовища, створення умов для раціонального використання всіх видів харчових ресурсів, сприяння усуненню технічних бар'єрів у торгівлі та підвищення конкурентоспроможності продукції, робіт та послуг відповідно до рівня розвитку науки, техніки і технології. Мета стандартизації досягається розробкою, впровадженням та застосуванням нормативних документів (НД) у сфері стандартизації.

Державну політику у сфері стандартизації визначають закони України та інші нормативно-правові акти. Ця політика базується на таких принципах:

- забезпеченості участі фізичних і юридичних осіб у розробленні стандартів та можливості вільно вибирати види стандартів для виготовлення чи постачання продукції, якщо інше не передбачено законодавством;
- відкритості і прозорості процедур розроблення та приймання стандартів з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін, підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників;
- доступності стандартів та інформації щодо них для користувачів;
- відповідності стандартів законодавству;
- зорієнтованості стандартів на сучасні досягнення науки і техніки з урахуванням стану національної економіки;
- пріоритетності прямого впровадження в Україні міжнародних та регіональних стандартів;
- дотримування міжнародних та європейських правил і процедур стандартизації;
- участі у міжнародній (регіональній) стандартизації.

Стандартизація спрямована забезпечити вирішення таких основних завдань:

- забезпечити продукцію, процеси та послуги стосовно життя, здоров'я людей, тварин, рослин, довкілля;
- захищати та зберігати майно і продукцію, зокрема під час їх транспортування чи зберігання;
- досягати високої якості продукції, процесів та послуг, відповідно до рівня розвитку науки, техніки, технології і потреб людей;
- реалізувати права споживачів;
- досягати відповідності об'єктів стандартизації своєму призначенню;
- забезпечувати технічну та інформаційну сумісність і взаємозамінність;
- досягати збіжності та відтворюваності результатів контролювання;
- установлювати оптимальні вимоги до суспільно важливої продукції, процесів та послуг;
- ошаджувати всі види ресурсів, поліпшувати техніко-економічні показники виробництва;
- упроваджувати новітні технології, оновлювати виробництво та підвищувати його продуктивність;
- забезпечити господарські об'єкти, складні технічні системи з урахуванням допустимого ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій;
- розвивати міжнародне та регіональне співробітництво.

Висновок. Перехід виробництва на застосування нового обладнання, технології та на цій основі виготовлення якісних продуктів і виробів лежить в площині наукових розробок, новизна яких відповідає високому рівню розвитку техніки і технології та підтверджена патентами на винаходи. Нові розробки готової продукції обов'язково повинні бути узгоджені з державними стандартами і технічними умовами.

Література

1. Закон України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”
2. ДСТУ 1.0:2003 Національна стандартизація.
3. ДСТУ 1.7:2001 Національна стандартизація. Правила і методи прийняття та застосування міжнародних і регіональних стандартів.
4. Посібник "ISO 9001 для малих підприємств. Що робити"
5. Койфман Ю.І., Герус О.В., Кисельова Т.М., Северинов Ю.Д. Принципи, методи та практика міжнародної стандартизації. Довідник. -Київ-Львів, 1995. – С. 282.
6. Величко О.М., Дудич І.І., Дюрічку К., Молнар Ш.Б. Основи метрології, стандартизації та контролю якості. Навчальний посібник. – Ужгород – Ніредьгаза, 2000.

LEGAL ASPECTS OF PREPARATION OF PRODUCTION ARE TO REPLACEMENT OF TECHNOLOGY AND WARES

I.M. Oshchypok, R.J. Kravtsiv, V.I. Jaroshovych, M.Z. Paska, Z.O. Stotsko
Lviv national university of veterinary medicine and biotechnology of the named after S.Z. Gzhytskyj

Summary

Technology and on this basis of making of high-quality products and wares lies in the plane of scientific developments the novelty of which answers the high level of development of technique and technology and confirmed patents on inventions. New developments of the prepared products necessarily must be concerted with state standards and technical terms.